

Az iatrusi ásatás színvonalas, jól dokumentált kötetéből azonban az objektum környékének a térképe, részletes bibliográfia (különösen az 1958–1962-es ásatásokkal kapcsolatos publikációk felsorolása) és a kötet anyagára vonatkozó index azonban hiányzik.

Tóth Endre

J. Inan — E. Alföldi-Rosenbaum, Römische und frühbyzantinische Porträtplastik aus der Türkei. Neue Funde. Mainz am Rhein 1979. Philipp von Zabern. Deutsches Archäologisches Institut. Szövegkötet 368 oldal, táblakötet 275 tábla.

A munka az ugyanezekről a szerzőktől 1966-ban megjelent könyv (Roman and Early Byzantine Portrait Sculpture in Asia Minor) folytatása: 343 portrét közöl egy szöveg és egy táblakötetben. Az előző munkával együtt az anyag több mint 640 darabra szaporodott. Az új kötet anyaga különösen a császárportrék esetében jelentős (83 db). A Iulius–Claudius dinasztiát egymagában 31 portré képvisel. A monográfia megtartotta a korábbi kötet szerkezeti felépítését: a császárportrékat kronológiai sorrendben, a magánportrékat topográfiai sorrendben közölték. A katalógus portréi javarészen publikálatlanok, de a szerzők felvettek több olyan, már közzétett faragványt is, amelyekre a terület portréplasztikájának az összefüggései miatt szükség volt. Tudatosan, néhány, a klinészarkofágok fedeléről származó portré is bekerült a munkába.

A mai Törökország területén talált anyag időben a későköztársaságkortól a korabizánci időszakig terjed. Az első kötettől eltérően felöleli azokat az emlékeket is, amelyeket ma a Törökországon kívüli múzeumokban őriznek, de szintén kisázsiai lelőhelyűek.

A szerzők nagy területre kiterjedő, az elsőt követő gyors munkájuk éppúgy dicséretet érdemel, mint a különféle törökországi nagy ásatásokról származó (Aphrodisias, Ephesus, Sardes stb.) alkalmával előkerült leletek közlésének az átengedése a találók részéről. A közölt portrék az utóbbi 10–15 évben jöttek napvilágra.

A szerzők az előszóban a császárportrékkal kapcsolatos, az 1966-os munkájuk óta megjelent tanulmányokkal, a császárportrék meghatározási kérdéseivel, majd egyes keltezési kérdésekkel foglalkoznak: így a Gallienus, illetve a Severus- és Antoninus-kori, valamint a Konstantinus-, illetve Hadrianus–Antoninus-kori portrékkal. Végül pedig a korabizánci portréplasztikát vizsgálják. A bevezető tanulmányok a portrékkal díszített koronák és a Bubon-i bronzportréről szóló fejezettel zárul.

A szerzők részletesen tárgyalják a Gallienus-kori portrék meghatározásának a lehetőségeit és az Antonius-, ill. Severus-koriaktól történő elkülönítésüknek a nehéz kérdéseit. Alföldi A. és G. Rodenwald megállapításaira támaszkodva írnak a Gallienus uralkodását megelőző évek illuzionista stílusával szemben fellépő, az Antoninus-kor plasztikáját idéző stílusáramlatról. Amíg Gallienus éremverésének a stílusa Augustus- és Antoninus-kori befolyást tükröz, a körplasztikában inkább az utóbbiról lehet beszélni. Újabban azonban arra is rámutattak, hogy egyes Gallienus-portrék a Severus-kori képmásokkal mutatnak hasonlóságot: ez a keltezésüket, különösen a magánportrék esetében, még jobban megnehezíti. A szerzők megállapítják, hogy a Gallienus-kori „reneszánsz”-stílus nem korlátozódott a Gallienus fennhatósága alá tartozó területre, hanem gyorsan és általánosan elterjedt. A legutóbbi ideig azonban Kisáziából Gallienus-portrét vagy Gallienus-kori portrét nem ismertünk. Egy Koppenhágában őrzött darabbal (78. sz.) kapcsolatban a szerzők egy kisázsiai Gallienus-kori portrécsoport meghatározására törekedtek. Azonban véleményük szerint sem lehetséges az ebbe a csoportba sorolható minden portré esetében a biztos keltezés és elkülönítés.

A Gallienus-kori, főként férfi-portrék kritikus kérdéseinek a vizsgálata után a szerzők a Konstantinus-kori férfi és női portrék körül, elsősorban Helga von Heintze munkái nyomán kialakult vitával foglalkoznak. Nagy

vonalakban elismerik H. v. Heintze kezezeit. A problémát elsősorban az okozza, hogy a Konstantinus- és a Theodosiusz-dinasztia nőtagjai a 2. és a 3. századi császárnék hajviseletét hordják (elsősorban Matidia, Marciana és Sabina jön szóba). A szerzők nem változtattak, pontosabban nem tartották szükségesnek változtatni az előző kötetükben tárgyalt, olyan, a csoportba tartozó női portrék kezezeit, amelyek azóta vitatottá váltak.

Ezzel a csoporttal kapcsolatban a válaszuk szkeptikus arra a kérdésre, hogy kidolgozhatók vagy megállapíthatók-e olyan megkülönböztető stílusjegyek, amelyek nem a szubjektív megítélésen alapszanak. Végül a csoportba tartozó egyes konkrét darabokkal foglalkoznak. A szerző szerint a 4. századra, különösen a Konstantinusz-korra kezezett, általuk tárgyalt portrék mind problematikusak. Helyesen utalnak arra a metodikai kérdésre, hogy a 4. századi portréplasztikát nem lehet leválasztani a többi, más rendeltetésű faragványról. A szarkofágfaragások azt mutatják, hogy a plasztikus hagyomány még mindig élő és a klasszikus örökség a tetrarchia-kor után ismét érvényre jutott, megújult. A kisázsiai kőfaragási centrumok pedig biztosan fontos szerepet játszottak a hellenisztikus stílus megújulásában. Ezért a kisázsiai kőfaragóművészet mindeddig hiányzó feltárása és feldolgozása fontos szerepet játszik nemcsak a terület, hanem a birodalom későantik művészetének a megismerésében.

J. Inan és E. Alföldi-Rosenbaum mintaszerű munkája, amelynek az egyes portrék tömör, rövid, célratoró és a lehetőségeknek is utat engedő kitűnő katalógusrésze, mint forrásközlés jelenti a nagyobbik részét, alapvető fontosságú lesz a császárkori portréművészet, különösen a kisázsiai fejlődés megismeréséhez és tanulmányozásában.

Tóth Endre

D. Mrkobrad, Arheološki nalazi seobe naroda u Jugoslaviji. Archäologische Funde der Völkerwanderungszeit in Jugoslawien. Beograd 1980. Fontes Archaeologiae Jugoslaviae III. Monografije 6. 169 lap, 151 tábla, 7 melléklet.

A mű egy fiatal jugoszláv szerző diplomamunkája, melyet 1977-ben Prof. J. Kovačević, Prof. D. Srejić és Doc. V. Jovanović előtt védett meg. A szerző nagy dologra vállalkozott, nevezetesen Jugoszlávia IV–IX. századi régészeti hagyatékának csoportosított és mutatókkal ellátott képi bemutatására. Munkájának előzménye az 1962-ben megjelent Seoba naroda, a Vajdaság népvándorláskori leletanyagát közlő mű (D. Dimitrijević–J. Kovačević–Z. Vinski, Seoba naroda Arheološki nalazi Jugoslavenskoj Podunavlja. Zemun 1962), melynek adatait, képanyagát másféle csoportosításban a szerző maradéktalanul átvette, kiegészítve a fenti területre vonatkozó újabb adatokkal. D. Mrkobrad a könyvét rövid történeti áttekintéssel indítja, majd a jugoszláviai koraközépkori régészet-tudomány fejlődésével foglalkozik. E bevezető részt követi a könyv érdemi része: önálló fejezetekben foglalkozik a hun uralom, a gótok, gepidák, langobardok és avarok régészeti hagyatékával tárgytipusok szerinti felosztásban. Az egyes népeknél a tárgyak nagyobb csoportokban kerülnek bemutatásra, úgymint ékszerek és dísz tárgyak, fegyverek és harci felszerelés, a mindennapi élet tárgyai és pénzek. A csoportokon belül a tárgytipusok (pl. fibula, fülbevaló, gyöngy, övdíszek stb.) rövid ismertetése után a lelőhelyek felsorolása következik, táblaszámmal és a lelőhelyekre vonatkozó lábjegyzettel.

A fő fejezetek német nyelvű kivonata bőséges (csupán a tárgytipusok kerültek nagyobb csoportokban bemutatásra, továbbá nem teljes a lelőhelyek felsorolása és hiányoznak a tábla és lábjegyzetszámok), ismeretével az anyanyelvű rész jól használható. Problémát jelent azonban, hogy a német nyelvű rész zárójelben levő

Boğaziçi Üniversitesi

Arşiv ve Dokümantasyon Merkezi

Jale İnan Arşivi

JALARC0100606